

Over de werking van *secal cornutum* bij de baring

<https://hdl.handle.net/1874/235630>

G. A. VAN ARKEL.

OVER DE WERKING

VAN

SECALE CORNUTUM

BIJ DE BARING.

mm 12004

OVER DE

WERKING VAN SECALE CORNUTUM

BIJ DE BARING.

Diss. Utrecht 1879

OVER DE
WERKING VAN SECALE CORNUTUM
BIJ DE BARING.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE GENEESKUNDE,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. E. MULDER,

HOOGLEERAAR IN DE WIS- EN NATUURKUNDE,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

EN

OP VOORDRACHT DER GENEESKUNDIGE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Donderdag den 25 September 1879,

des namiddags ten 6 uren,

DOOR

GERARDUS ADRIANUS VAN ARKEL,

Geboren te 's Gravesande.

'S GRAVENHAGE,
W. P. VAN STOCKUM & ZON.

1879.

Aan mijne Echtgenootte.

VOORREDE.

Voor dat ik overga tot het onderwerp van mijn academisch proefschrift, voel ik mij gedrongen een woord van opregten dank te brengen aan U allen, Hooggeleerden der Medische Faculteit, voor Uw onderwijs en hartelijke welwillendheid.

Dat woord van dank zij in het bijzonder nog aan U gebracht, Hooggeleerde HALBERTSMA, Hooggeschatte Promotor, voor de hulp, die ik bij de zamenstelling van mijn proefschrift van U mocht ondervinden.

Ook U Zeer Geleerde Heeren VAN DER HOEVEN en VROESOM DE HAAN ben ik veel verplicht voor Uw onderricht.

Helaas kan ik ook U, aan de wetenschap te vroeg ontvallen RIENDERHOFF, mijnen dank niet betuigen voor het zoo uitstekend van U genoten onderwijs.

En Gij, mijne Vrienden, die allen reeds lang de Academie hebt verlaten, moogt gij steeds onze vriendschap in aandenken houden.

INLEIDING.

Ieder practicus, met drukke interne practijk, weet hoe onaangenaam het is, uren aan uren doortebrengen aan het kraambed, terwijl de barende daar nederligt ongeduldig, dikwerf wanhopende, dat de tijd harer bevalling van uur tot uur verschoven wordt, omdat de weeën, zoo zij er al zijn, niet bij machte zijn het kind te doen geboren worden; en niet altijd toch gaat het aan, dadelijk zijn toevlucht tot de tang te nemen.

Reeds door alle tijden heen heeft men naar inwendige middelen gezocht, die dezen toestand konden opheffen; van die allen heeft echter slechts één zijn goeden naam, hoeveel bestrijders die steeds gevonden heeft, tot op onzen tijd kunnen ophouden n.l. de *secale cornutum*; alle anderen zijn gebleken van generlei of nagenoeg geen nut te zijn.

Reeds sints drie jaar was het mijn voornemen een proefschrift te schrijven over de werking van *secale cornutum* bij de baring.

In dien tijd heb ik iedere gelegenheid, die zich voordeed, gebruikt om de verschillende *secale prae-*paraten hierbij aan te wenden.

De gunstige werking van dit middel bij atonia uteri in het tijdperk der nageboorte zal stellig wel niemand meer betwisten; geheel anders echter is het met de aanwending er van tijdens de baring.

Daar toch, waar, zonder vroegere schrijvers aan te halen in het ééne Handboek van Verloskunde (1) van den laatsten tijd « der Gebrauch des *Secale Cornutum* zur Austreibung des Kindes ist als unnütz und unter Umständen für das Kind gradezu schädlich zu verbannen » in het andere (2) « Unter den inneren, die Wehen verstärkenden Mitteln steht obenan das *Secale Cornutum*, en op pag. 415 :

So ist die günstige Wirkung aller dieser (*Zimmt, Borax, Cannabis indica, Digitalis und Chinin*) und noch anderer, gegen schwache Wehen gepriesener Mittel eventuell nur eine Nebenwirkung, und keines kann das bei richtigem Gebrauche unschädliche Mutterkorn ersetzen » gevonden wordt, konden proeven

(1) Schroder S. 255.

(2) Spiegelberg S. 313.

met een middel, over welks werking sinds de helft der vorige eeuw tot op onzen tijd de meeningen zóó uiteenlopende zijn, wellicht eenig nut hebben.

De praeparaten, bij mijn proeven gebruikt, zijn het extractum, de pulvis en de tinctura, allen bereid volgens de Pharmacopaea Neerlandica.

Wat de wijze van werking van de secale betreft, heb ik alleen de verschillende meeningen der latere schrijvers aangegeven, zonder meer, daar mij de gelegenheid en tijd ontbraken, om de daartoe benoodigde proeven zelf te nemen.

Ten slotte heb ik, na vermelding mijner proefnemingen, de verschillende uitspraken, voornamelijk die van Schröder en Spiegelberg, getoetst aan de resultaten mijner proeven. Ik heb die proeven echter niet kunnen nemen, zooals ik ze gewenscht had; vooral had ik gaarne meerdere injectieproeven gedaan, doch als jong medicus werden mij soms zoo vele bezwaren geopperd tegen de aanwending, dat ik er meestal van moest afzien.

I.

WERKING.

Talrijk zijn in vroeger tijd de proeven geweest omtrent de werking van secale bij de meest verschillende dieren. Bijna allen bestonden deze uitvoering.

Het vermelden van deze proeven zou mij wellicht te wijdloopig doen worden en ligt ook niet in den geest van mijn proefschrift, waarbij ik mij meer tot de latere schrijvers bepaald heb.

In het tijdschrift van Geneeskunde van 1861 werden vermeld de door Brunner (1), onder leiding van Funcke, verkregen resultaten, uit zijn proeven met verschillende bestanddeelen van de secale, waarbij hij het waterig extract het werkzaamst vond. Dit bracht hij onder de huid bij kikvorschen.

(1) Nonnulla de vi Secalis Cornuti Diss. inaug. med. Lypsiæ 1860.

Uit die proeven bleek hem, dat beweeg- en gevoelszenuwen volkomen ongevoelig zijn voor zijn werking.

De bloedstillende werking van de secale kan, volgens hem, alleen berusten op verhoogden tonus der vaten, dus op verhoogde opgewektheid der vasomotorische zenuwen, wier centraalorgaan in het ruggermerg is gelegen, of op verminderden bloeddruk in de vaten, waarvan de naaste werking vertraging van de hartswerking zou kunnen zijn.

Volgens zijn proeven had werkelijk het moederkoorn een vertraging van den hartslag ten gevolge, en daar deze óf van verhoogde prikkeling der nervi vagi óf van verlamming van de ganglien van het hart moet afhangen, en hij zag, dat doorsnijding van de nervi vagi hierin geen verandering bracht, kwam hij tot de conclusie, dat de hartganglien door het gif werden aangedaan.

Zijn proeven, om de vaten van het zwemvlies van den kikker onder het microscoop te meten vóór en na de vergiftiging, gaven hem geen resultaten, misschien omdat de totale werking van het gif niet altijd spoedig genoeg tot stand kwam.

Omtrent de werking van secale op den uterus sprak Brunner de volgende hypothese uit: «daar het een feit is dat hart en darm een dubbel zenuwstelsel hebben, waarvan het eene de bewegingen tot stand brengt

en het andere deze regelt, zoo is het ook niet onwaarschijnlijk, dat de baarmoeder, wier zamentrekkingen insgelijks niet van de willekeur afhankelijk zijn, zulk een dubbel zenuwstelsel bezit. Verondersteld nu, dat, evenals bij den darm, de sympathicus ook bij de baarmoeder als Hemmungstoestel dient, dan zouden door verlamming van den sympathicus weeën kunnen ontstaan.

Huizinga (1) deed proeven met gecurariseerde kikvorschen en konijnen. Hij gebruikte Wiggers' ergotinum in koolzure soda-oplossing.

Een kwartier tot één uur na de injectie ontstaan reflexschokken, die spoedig in tetanus overgaan. Dit is een centrale werking, want na onderbinding der vaten van de achterste extremiteiten ontstaat de tetanus eveneens. Ook ziet men het bij kikkers met afgesneden kop, dus kon van werking op reflexremmende centra of het vasomotorisch centrum geen sprake zijn; zijn de achterste wortels van het ruggemerg doorgesneden, dan blijft de werking uit. Dus treedt hier reflextetanus op en ergotinum verhoogt de prikkelbaarheid der reflexcentra in het ruggemerg.

Het zwemvlies van den kikker en het konijnenoor

(1) Maandblad van het Genootschap ter bevordering van Natuur-
Genees- en Heelkunde, jaargang 1870/71, no. 11.

dienden hem, om de werking van de ergotine op de vaten na te gaan.

Bij een kikker wiens ééne poot intact was gelaten, en bij wiens andere de nervus ischiadicus vooraf was doorgesneden, waarop verwijding van de vaten in het zwemvlies dier zijde was opgetreden, werd ergotine op den rug ingespoten. Met het microscoop zag hij aan de intacte poot eerst intermitterende, daarna blijvende vernauwing der vaten, terwijl aan den anderen poot niets was te bespeuren, en eerst bij injectie van grooter dosis vernauwing der vaten, doch veel minder intensief dan bij die, die met het vasomotorisch centrum in verbinding was gebleven.

Snijdt hij bij konijnen alleen de sympathicus door, dan volgt na de injectie zeer sterke vernauwing der vaten, zoodat zich de arterie als een bloedeloze streng voordoet. Snijdt hij ook de ramus auricularis vagi door, dan volgde de contractie veel langzamer, maar trad toch duidelijk op.

Deze werking was dus minder intensief, dan bij konijnen, waar alleen de sympathicus was doorgesneden, zoodat ook hier een invloed op het vasomotorisch centrum bestond.

Hij besluit hieruit: de vaatvernauwing door ergotine is het gevolg, zoowel van een werking op het vasomotorisch centrum als van een directe werking op

den spierwand der arterie. Het aandeel, dat aan deze beide factoren der ergotine werking toekomt, is bij verschillende dieren verschillend.

Over de werking van ergotine op darm- en uterusbeweging onthoudt hij zich van elk oordeel.

Hermanides (1) zegt, dat ergotine (hij gebruikte extr. secalis corn. Bonjean) in den regel de polsfrequentie vermeerdert, de prikkelbaarheid der reflexcentra sterk verhoogt, en dat na injectie van $\frac{1}{3}$ grein ergotine na 10—15 minuten sterk afwisselende vaatvernaauwingen in het slijmvlies der mondholte van gecurariseerde kikvorschen voorkwamen. Die vernaauwingen duurden aanhoudend langer tot na een uur de arterie in blijvende contractie verkeerde.

Bij groote giften volgt dadelijk blijvende vernaauwing, bij kleine wisselt de graad er van af. Deze vernaauwing ontstaat door contractie harer wanden, die men duidelijk ziet dikker geworden. Gaat het dier sterven dan worden de vaten wijder, wat Brown-Séguard, die zag dat kleine giften de vaten van het ruggemerg en zijn vliezen vernaauwden, groote ze verwijdden, tot de verkeerde gevolgtrekkingen bracht, dat in het eerste geval vermindering der sensibiliteit en reflexvermogen, in het tweede verhooging er van

(1) Tijdschrift van Geneeskunde, jaarg. 1874.

plaats vond. Na een maximum van contractie der vaatspier houdt de vitale kracht op.

De arteriële vernauwing was soms van 4'' tot 3''. Ook de venae werden nauwer, doch minder constant. Die contractie is waarschijnlijk deels actief, deels secundair ten gevolge van de verminderde bloedmassa, die de vernauwde arteries doorlaten.

Een geheel andere meening is Wernich (1) toege-
daan. Verhoogde bloeddruk in het arteriële stelsel, zooals men vroeger aannam, is volgens zijn manometrische proeven, en ook die van Holmes, na de toediening van secale niet aanwezig; deze zou ook lijnrecht in strijd zijn met de genezing van aneurysmata door ergotine, en veeleer bersting er van ten gevolge moeten hebben. De overvulling van het geheele veneuse stelsel en de leegte van het arteriële, die onregelmatigheid der bloedverdeeling, kan slechts dan tot stand komen, als de druk in het veneuse stelsel nog lager wordt, dan zij gewoonlijk is; zóó dus de druk in een menigte veneuse vaatgebieden een negative wordt. Hij vat een en ander aldus zamen (2):

(1) Einige Versuchsreihen über das Mutterkorn von Dr. A. Wernich. Berlin 1874.

(2) Dez. S. 33.

1. Der specifisch wirksame Bestandtheil des Mutterkorns übt auf den Tonus der Gefässe, besonders der Venen, einen primären Effect aus, welcher in einer *Herabsetzung des Tonus* besteht, so dass die Venen nach Ergotin-vergiftigung eine beträchtliche Erweiterung erfahren und das Blut sich in den grössten venösen Gefässen anhäuft.

2. Die Betheiligung des arteriellen Gefässsystems ist eine secundäre. Die Arterien contrahiren sich nicht durch vermehrte Activität ihrer Muskelelemente, sondern *sie erscheinen enger und sonst verändert, weil sie leerer sind.*

Omtrent de werking op den uterus stelt hij zich voor, dat de zamentrekkingen na ergotinegebruik waarschijnlijk veroorzaakt worden door anaemische prikkeling van, in de hersenen of hoog in het rugge-merg gelegene, bewegingscentra van den uterus.

II.

WERKING VAN DE SÉCALE BIJ DE BARING.

Aan het volk en de vroedvrouwen in Duitschland en Polen was reeds lang de weeënbevorderende werking van het moederkoorn bekend. Camerarius is de eerste geneeskundige geweest, die beweerde, dat secale weeën opwekt. Desgranges (1) raadt aan secale te geven, wanneer de geboorte alleen door weeënzwakte wordt veroorzaakt, en stelt als indicaties: goede ligging van het kind en reeds eenigzints gevorderde verwijding van het ostium uteri. Bij gesloten baarmoedermond doet het geen werking.

Bij voorzichtig gebruik geeft het geen nadeel noch voor het kind, noch voor de moeder. Dr. Brunati (2) zegt, dat hij de secale gebruikt niet in het eerste of tweede, maar in het derde of vierde tijdperk der

(1) Verhandeling over het Moederkoorn van Dr. Galama.

(2) Galama, l. c.

verlossing, wanneer hij meende dat de tang geïndiceerd zou zijn, en merkt daarbij op, dat het beter is, dat, caeteris paribus, iedere verlossing door dynamische dan door mechanische hulpmiddelen afloopt.

Busch (1), na gezegd te hebben, dat secale een weeënversterkend middel is, raadt het gebruik van dit middel ook daarom bij weeënzwakke aan, omdat, wanneer zelfs na de toediening er van de tang toch nog noodig mocht zijn, dit niet te vergeefs is, wijl in het vijfde tijdperk der geboorte in geen geval, waarin moederkoorn was aangewend, een adynamische bloeding voorkwam. Hij gebruikte de pulvis, het infusum of de tinctuur.

Scanzoni (2) zegt nimmer schadelijken invloed voor de moeder gezien te hebben, maar dat zelfs geringe giften secale voor het kind gevaarlijk kunnen zijn, waar bij de vrouw bekkenvernaauwing bestaat, of de baarmoedermond minstens niet zoover geopend is, dat zoo noodig ieder oogenblik de kunstmatige verlossing kan plaats hebben. Hij voegt er bij, dat hij den partus kunstmatig termineert, wanneer niet 5 minuten na de toediening van het middel de geboorte gevolgd is, of de weeën niet zulken graad

(1) Handbuch der Geburtskunde von Busch und Moser. Bd. V, S. 607.

(2) Lehrbuch der Geburtshülfe, Band II, S. 271.

van intensiteit bereikt hebben, dat met groote waarschijnlijkheid de spoedige uitdrijving van het kind te wachten is. Van 5—5 minuten moet men na toediening ausculteren. Hij gebruikte de pulvis of het infusum.

Het komt mij voor, dat, daar het middel eerst na 10—15 minuten werkt, Scanzoni den tijd veel te kort heeft genomen, en de gunstige werking zeer dikwerf door te vroeg kunstmatig ingrijpen zal verloren zijn gegaan. Zijn te groote vrees voor het kind schijnt hiervan de reden te zijn.

Schröder (1) zegt, dat secale niet op de wijze van normale weeën op de uitdrijving van den uterus-inhoud werkt, maar meer een gelijkmatige voortdurende contractie van den uterus, bijna zonder weeën-pauze opwekt. Hierdoor kan het voor het kind groot nadeel veroorzaken.

Bij iedere contractie van den uterus namelijk, ook bij de normale wee, wordt de gaswikkeling tusschen moederlijk en foetaal bloed zoo niet opgeheven, dan toch wezenlijk belemmerd, zoodat ook gedurende de normale wee de foetale harttoon in frekwentie afnemen; ja, bij zeer krachtige, snel op elkaar volgende weeën komt het voor, dat het kind in de

(1) Lehrbuch der Geburtshülfe. Band II, S. 254.

korte weeën-pauze zich niet meer herstellen kan, asphyctisch wordt en afsterft. Zoo gaat het ook, zegt hij, bij krachtige werking der secale.

Daar bovendien de gelijkmatige spanning van den uterus noch op de verwijding van de moederlijke weeke deelen, noch op de voorwaartsbeweging van het ei een wezentlijk bewonderenden invloed heeft, zoo is het gebruik van secale tot uitdrijving van het kind nutteloos, en in sommige omstandigheden voor het kind schadelijk.

Iets later zegt hij, men kan het op het einde der baring geven, waar men grond heeft te verwachten, dat de uterus zich na de geboorte slecht contraheren zal.

Tot uitdrijving van het kind echter kan secale nauwelijks iets bijdragen.

Wernich (1) na aangemerkt te hebben, dat Schröder de aanwending van secale beperkt tot het tijdperk der nageboorte alleen, zegt, dat hij deze strenge afscheiding afleidt van de proeven, met den tokodynamometer van Schatz gedaan, over de wijze, waarop het moederkoorn invloed uitoefent op de weeën.

Na secale gebruik ontstaat namelijk een belangrijke vermeerdering van de intra-uterine druk in de weeën pauze, terwijl de weeën wel menigvuldiger, maar

(1) L. c. S. 59.

veel minder werkzaam worden, tot ten laatste in het geheel geen weeën meer ontstaan.

Schröder zegt: zijn reeds de normale weeën schadelijk voor de gaswisseling tusschen moeder en kind, hoeveel te meer dan deze kunstmatig verlengde.

«Es scheint» zegt Wernich, nach dieser Darstellung, das die tokodynamometrische Versuche über Secale an einem Uterus unternommen sind, der unter gewöhnlichen Verhältnissen wohl schwerlich unter den Einfluss desselben gesetzt worden wäre. Nach einer ganz geläufigen Vorschrift soll Secale in der Austreibungsperiode nur bei vollständig erweiterten Muttermunde gegeben werden, und unter dieser Vorbedingung kommt eine so enorme und andauernde Contraction wohl schwerlich zu Stande, ohne den Inhalt, in diesem Versuch also in erster Reihe die Tokodynamometer-Blase auszutreiben.

Jedenfalls scheinen mir die Vorbedingungen des Versuches nicht aufgeklärt genug, um die vielen entgegenstehenden, und auch von mir absichtlich in grösserer Zahl gemachten Beobachtungen über die gute Wirkung des Secale in der Austreibungsperiode ganz zu entkräften».

Hij gebruikte het waterig extract gezuiverd door diffusie door perkamentpapier.

Hermanides (1) zegt: men weet dat secale inwendig gebruikt of niets doet, of normale weeën opwekt, of abnormale.

Onvoldoende of geheel ontbrekende absorptie bij de stomachische methode beschouwt hij als oorzaak van het uitblijven der werking. Hij raadt een flinke gift in eens aan.

Verder vermeldt hij drie gevallen, waarin hij de injectie van ergotine als partus-terminerend middel heeft aangewend; twee gevallen van adynamia uteri bij barenden in het vierde tijdperk, waar snel uitdrijving volgde, een derde, waar bij 2° dilatatie, na breking der vliezen, volkomen weeënstilstand bestond.

Hier kreeg hij na twee injecties van 3 grein zamen, in plaats van flinke weeën, krampweeën, die drie uren lang door laudanum en subcutane injectie van atropine moesten bestreden worden.

Hij gebruikte het extr. secalis corn. Bonjean.

Spiegelberg (2) zegt van de secale: «zijn weeënversterkende kracht is grooter, dan zijn weeënopwekkende, ofschoon ook deze niet te ontkennen is.

De uteruscontracties worden onder secalewerking sterker, de pauzen korter; ten laatste de pauzen zoo

(1) L. c. pag. 52.

(2) L. c. S. 413.

klein, dat zich tetanus ontwikkelt. Deze heeft echter zooals bekend is geen uitdrijvende kracht en kan tot foetale asphyxie voeren.

«Es ergiebt sich, zegt hij verder (1), daraus die Lehre Mutterkorn nie zu verabreichen, so lange dem Fortschritte der Geburt irgend welche mechanische Hindernisse noch entgegenstehen, also auch nie in der Eröffnungszeit, und während der Austreibung nur, wenn Nichts als ungenügende Expulsivkraft die Beëndigung der Geburt verzögert, letztere bei guter Kraft bestimmt erwartet werden kann, und einer eventuellen Extraction des Kindes Nichts hinderlich ist.

Verder moet men voortdurend ausculteren, om bei dreigende asphyxie dadelijk het kind te extraheren. Na toediening moet men vooral op de vulling der blaas letten, daar volgens Wernich, de urine-secretie door secale zeer vermeerderd wordt.

Spiegelberg noemt de pulvis, het infusum en het inwendig gebruik van het extr. secalis aq. als werkzaam, doch de sub-cutane injectie het meest.

(1) L. c. S. 414.

III.

SUBCUTANE INJECTIE VAN HET EXTRACTUM SECALIS CORNUTI P. N.

GEVAL I.

Geïnjectieerd 75 MG. Extract op 75 MG. Aq. destil.

Den 8ⁿ April 1875 werd ik ontboden bij een krachtige multipara vrouw W., die mij meedeelde, bij hare vorige bevallingen steeds zwakke weeën, en post partum een belangrijke haemorrhagie gehad te hebben. Driemaal was zij forcipaal verlost en had na de laatste een fistula vesico-vaginalis overgehouden.

Zoo zich hier weder te zwakke weeën of weeënstillstand mocht voordoen, had ik besloten tot bovengenoemde injectie, daar de vrouw beangst was voor de forceps. En werkelijk was dit het geval. Bij mijn komst 'savonds negen uur was er ongeveer 2½'' dilatatie, die bij weinige zwakke weeën 's morgens zes

uur tot nagenoeg volkomen ontsluiting toegenomen was.

Het hoofd, in eerste schedelliging, bleef hoog en eenigszins bewegelijk op den bekkeningang staan, hoewel er niet de minste bekkenvernaauwing was. Ik begon met breking der vliezen, hopende hierna de weeën te zien verbeteren; wel daalde het hoofd een weinig in, doch flinke dolores ad partum bleven uit. Na tot $7\frac{1}{2}$ uur gewacht te hebben, maakte ik gebruik van genoemde injectie, waarop zeer spoedig eenige krachtige uterus contracties volgden, die het hoofd dieper deden indalen, doch langzamerhand weder in kracht afnamen, en niet in staat waren het kind uittedrijven.

Gedurende het geheele verloop had ik nauwkeurig acht gegeven op de hartstoonen van het kind, en daar ik die na de injectie zwakker hoorde dan vóór, en de injectie der vrouw nog al pijnlijk was, maakte een en ander, dat ik mijn toevlucht nam tot de forceps, en spoedig een flink levend kind extraheerde, dat wel een weinig asphyctisch ter wereld kwam, doch zich spoedig herstelde. De placenta liet zich gemakkelijk verwijderen. Het kraambed verliep normaal.

Later heb ik mijzelf beschuldigd, dat ik óf geen sterkere injectie genomen, óf die niet herhaald had, daar blijkbaar de weeën na de injectie verbeterd waren, en dan zeer waarschijnlijk, vooral in het

eerste geval, in staat zouden geweest zijn de vrucht uittedrijven.

Mijn vermoedelijk te groote vrees voor den dood van het kind bij het hooren van zwakkere hartstoonen was hieraan schuld.

GEVAL II.

Geïnjectieerd 180 MG. Extract op 180 MG. Aqua destill.

Den 26^e Mei 1878 werd ik geroepen bij vrouw v. d. H., een flink gebouwde vrouw, secundipara. Er waren, volgens zeggen, goede weeën geweest, doch kort vóór mijn komst hadden ze geheel opgehouden. Het liquor was weg, en het caput lag in 1° schedelligging vóór den bekkenuitgang. Hartstoonen van het kind duidelijk hoorbaar. Na een uur wach- tens injectieerde ik bovengenoemde oplossing in den buikwand, waarop na 8 minuten duidelijk voelbare uterus-contracties ontstonden, en in twee flinke weeën, die zeer kort op elkaar volgden, het kind werd uitgedreven.

Tijd om na te gaan of de hartstoonen zwakker werden, had ik niet. Het kind schreeuwde dadelijk,

doch zag eenigsints bleek. Na een paar minuten had het echter de normale kleur terug.

Minder gelukkig was ik echter met het verwijderen der placenta. Zooals ik gewoonlijk doe, wreef ik eerst flink den uterus door den buikwand heen, waarbij ik voelde dat zij van haar insertieplaats losliet, en wilde haar nu verwijderen.

De uterus had zich echter zóó gecontraheerd, dat ik met moeite het ostium kon binnendringen, en het mij eerst na betrekkelijk geruimen tijd gelukte eerst twee, toen drie vingers in te brengen, om de placenta te verwijderen.

Eenig nadeel voor de vrouw, ook in het kraambed, heeft de injectie niet gehad, behalve hevige dolores post partum.

GEVAL III.

Geïnjectieerd 125 MG. Extr. op 125 MG. Aqua destill.

Vrouw v. B., een anaemische multipara, riep den 10 Maart 1879 's avonds mijne hulp in. Het vorige jaar was ik bij haar ter adsistentie geroepen, wegens een belangrijke haemorrhagie post partum, waaraan

een ergotine injectie een einde maakte. Van af den vorigen avond had zij steeds pijnen gevoeld. Bij mijn komst vond ik het ostium nagenoeg verstreken, het caput in 2de schedelliging in de bekkenholte; en de vliezen bij iedere wee slechts slap spannende. Ik begon met dezen te breken, doch mijn hoop, hierdoor de weeën te versterken, bleef zonder gevolg. Hierop injicieerde ik mijn ergotine oplossing in den buikwand, en na ruim 10 minuten trok zich de uterus flink zamen.

Hoewel de weeën wel wat al te pijnlijk en aanhoudend waren, was de voortgang van het hoofd duidelijk te voelen, en ruim een half uur na de injectie was een niet groot kind geboren.

Op de pols van de moeder scheen de injectie geen invloed te hebben; de hartslag van het kind was merkbaar zwakker geworden, en ook hier kwam het kind bleek, anaemisch ter wereld, doch zonder verdere nadeelige gevolgen. Met het verwijderen der placenta had ik weder groote bezwaren. Ik had spoedig duim en twee vingers ingebracht, en voelde nu het ostium er zich om heen zamentrekken, en eerst na geruimen tijd, onder wrijving en aandrukken van den uterus door den buikwand heen met de andere hand, gelukte het mij de placenta te verwijderen.

De eerste dag van het kraambed kenmerkte zich

door vrij hevige dolores p. p.; den tweeden dag kreeg patiente een ligte aanval van haemoptoë, die zich echter gelukkig niet herhaalde, terwijl verder het kraambed gunstig verliep.

Wel klaagde zij over pijn op de injectie-plaats, doch van abcesvorming was niets te bespeuren.

GEVAL IV.

Geïnjectieerd 180 MG. Extr. op 180 MG. Aqua destill.

Den 8 April 1879 kwam mij een geval van te zwakke dolores voor bij jufvrouw L., krachtige multipara. Nadat ik 's morgens vroeg reeds eenige uren bij haar had doorgebracht, doch om de slecht toenemende dilatatie haar weder had moeten verlaten, werd ik eerst 's avonds tien ure weder bij haar geroepen.

Van tijd tot tijd had ze, zoo vertelde zij mij, weeën gehad, doch deze waren kort afgebroken, en herhaalden zich slechts met groote tusschenpoozen.

Daar de ontsluitingsperiode reeds twee dagen geduurd had, was de vrouw afgemat.

Ik vond bij mijn komst voldoende dilatatie, het

hoofd in 1e schedelliging in de bekkenholte, de vliezen nog niet gebroken.

Deze laatsten brak ik eerst, doch nu bleven de weeën geheel weg. Daarop injicieerde ik, na een geruimen tijd afgewacht te hebben, bovengenoemde injectie.

Daar de vrouw mij gezegd had in de laatste 14 dagen weinig leven gevoeld te hebben, overtuigde ik mij vóór de injectie, dat de hartstoonen duidelijk hoorbaar waren.

Niet langer dan 10 minuten duurde het of er volgden krachtige pijnen en bij wege op wee werd het kind, een zeer groot meisje, geboren. De pols van de moeder was belangrijk frekwenter geworden, misschien wel meest afhankelijk van de groote inspanning, die dergelijke weeën haar kostten.

Zwakker worden der hartstoonen van het kind vond ik ook hier, en het duurde eenigen tijd, eer het kind begon te schreeuwen. Met de placenta had ik, hoewel in mindere mate, dezelfde bezwaren als in het voorgaande geval. Het kraambed verliep, behalve sterke dolores p. p. normaal.

IV.

INWENDIGE TOEDIENING VAN HET EXTR. SECALIS CORN.

—

GEVAL I.

Twee giften van 0,250 Extract.

Den 29 Juli 1879 werd ik geroepen bij vrouw J., een krachtige multipara. Toen om mij gezonden was, waren er, volgens zeggen, geruimen tijd krachtige weeën geweest, en was daarop het liquor afgeloopen. Daar er ruim twee uur meê verstreek, eer ik bij haar was, had zij, zooals zij mij meedeelde, getracht de weeën tegen te houden, en zoo vond ik bij nagenoeg verstreken ostium uteri het hoofd in 1^e schedelligging in de bekkenholte staan. De weeën waren zeer zwak. Na een uur wachten gaf ik haar 250 MG. Extr. secalis, waarop de weeën wel eenigsints sterker werden, doch niet voldoende bleken, om het kind uit te drijven. Toen ik na een half uur bespeurde, dat ze weder

zwakker werden, gaf ik haar een tweede gelijke gift, en hierop volgde reeds na een kwartier de geboorte van een flink meisje, dat toonde geen hinder van de toediening gehad te hebben.

De hartstoonen van het kind, die ik van tijd tot tijd had geausculteerd, waren vrij wel dezelfde gebleven.

De placenta volgde spoedig, en het kraambed verliep zeer normaal, ook waren de dolores p. p gering.

GEVAL II.

Eén gift van 250 MG. Extract.

Den 16 Aug. 1879 riep vrouw v. d. B., krachtige multipara, te Monster mijne hulp in bij hare bevaling. De anamnese leerde mij, dat al hare vorige bevallingen zeer snel waren verlopen, zoodat, wanneer de vochtblaas gebersten was, dadelijk de geboorte van het kind volgde.

Bij mijne komst vond ik het liquor reeds eenige uren weg, het hoofd in 1° schedelliging in de bekkenholte bij voldoende dilatatie van het ostium, doch zwakke weeën. De hartstoonen van het kind waren zeer duidelijk te hooren.

Ik besloot hier, met het oog op het gunstig verloop harer vorige bevallingen, eerst eenigen tijd te wachten.

De weeën bleven echter zwak, en herhaalden zich slechts met groote tusschenpoozen, en hoewel ze na een paar uur wat krachtiger werden, vorderde de baring weinig. Ik gaf haar hierop bovengenoemde gift, ausculteerde de hartstoonen van het kind, die geen merkbare verandering ondergingen, en zag na ruim 20 minuten een flink meisje geboren worden, dat dadelijk goede teekenen van leven gaf.

De placenta volgde gemakkelijk. De dolores p. p. waren heviger, dan zij gewoon was, doch verder verliep het kraambed gewoon.

GEVAL III.

Eén gift van 500 M.G. Extract.

Den 20sten Augustus 1879 kwam mij een geval van volkomen weeënstillstand voor bij vrouw P. een, een weinig anaemische, multipara.

Reeds sinds twee dagen had zij aanhoudend pijnen gevoeld, doch mij om den verren afstand niet laten komen. Ik vond haar vrij afgemat. Het ostium was

bijna verstreken, de vliezen slap en niet het minste spannende, het hoofd in 1^e schedelliging een weinig in de bekkenholte ingedaald. De weeën hadden sinds eenige uren geheel opgehouden. Toen, na het breken der vliezen, en nadat ik haar eenigen tijd uit bed had laten komen, om de indaling van het hoofd te bevorderen en daardoor wellicht weeën op te wekken, deze zich lieten wachten, gaf ik haar 500 M.G. Extract.

Reeds 10 minuten na toediening ontstonden er contracties van den uterus, die steeds toenemende na een half uur een groote jongen deden geboren worden.

De hartstoonen van het kind hoorde ik merkbaar zwakker na de toediening; dit bleek ook bij de geboorte, daar het mij heel wat moeite kostte, het kind, dat zeer asphyctisch was, in het leven té behouden. Na de geboorte contraheerde zich de uterus zeer krachtig en dreef daarbij snel de placenta uit.

Het kraambed was normaal behalve hevige dolores
p. p.

V.

TOEDIENING VAN PULVIS SECALIS CORN.

—

GEVAL I.

Eén gift van 2.5 gram.

Den 31 October 1876 werd ik ontboden bij een zeer krachtige flink gebouwde multipara vrouw v. d. H. De anamnese leerde mij, dat zij de eerste maal forci-paal verlost was, nadat de weeën nagenoeg hadden opgehouden, en het hoofd voor de geboorte stond. Het kind was dood.

De tweede maal had haar accoucheur van 's morgens tot middernacht bij haar doorgebracht, eer het kind werd geboren, steeds kampende met slechte weeën.

Den 20 Mei 1875 had ik haar bijgestaan onder dezelfde omstandigheden, en had ik haar de tinctura secalis toegediend, waarop de geboorte van het kind gevolgd was.

Ook ditmaal had zij niet alleen te zwakke weeën, maar langzamerhand kwam er geheele weeënstillstand, terwijl het vruchtwater was afgeloopen bij voldoende dilatatie. Bekkenanomalieën waren er niet. Het caput stond even als de vorige maal in 1^e schedelligging in de bekkenholte. Ik had reeds geruimen tijd afgewacht, zonder eenige verbetering in den toestand te bespeuren, en gaf haar daarom genoemde gift pulvis secalis.

Na een kwartier waren de weeën zoo krachtig geworden, dat het caput spoedig verder indaalde en na ruim een half uur een zeer groote jongen werd geboren, die zich dadelijk goed deed hooren. Van verandering der hartstoonen van het kind vóór en ná de toediening was niets te bespeuren.

De placenta volgde gemakkelijk.

Het kraambed verliep ongestoord.

GEVAL II.

Eén gift van 1.5 gram.

Vrouw v. D., een anaemische multipara, riep den 17 December 1876 mijne hulp in.

Bij mijn onderzoek bleek het caput in 1e schedel-

ligging voor den bekkenuitgang te staan. Zij verhaalde mij, dat, toen het water was afgelopen, de weeën, die vooraf goed waren geweest, plotseling hadden opgehouden. Na wachten en wachten gaf ik haar met het oog op haar debiliteit niet meer dan 15 gram. Reeds na 12 minuten volgden uterus-contracties, en na 20 minuten was een niet groot meisje geboren, dat volkomen wel was.

De hartstoonen van het kind waren vóór de toediening der secale reeds niet sterk hoorbaar, dus kon ik moeilijk verschil ontdekken. De placenta liet zich gemakkelijk verwijderen. Het kraambed verliep, uitgezonderd te sterke dolores p. p., volkomen goed.

GEVAL III.

Twee giften van 1,5 gram.

Den 3ⁿ Februari 1877, 's morgens vroeg, werd mijne hulp ingeroepen bij vrouw v. d. B., anaemische secundipara, bij wie, terwijl zij eenige werkzaamheden verrichtte, de vochtblaas was gebersten, zonder dat zij bepaalde weeën had gevoeld. Bij mijn komst had zij geringe pijnen; er was nog weinig dilatatie, het hoofd was voorliggend in 1e schedelliging. Haar eerste

bevalling had ik, daar de weeën ook toen zwak waren, met de tang getermineerd. 's Middags bezocht ik haar weér, en vond nu 3" ontsluiting, terwijl het caput was begonnen intedalen. Genoodzaakt haar voor eenigen tijd te verlaten, vond ik twee uur later eenige meerdere dilatatie, doch verder den toestand dezelfde; wel waren er eenige weeën geweest, doch zeer zwak. Ik besloot hier eerst een gift van 1,5 gram te geven, waarop ik na een kwartier bespeurde, dat er veel betere uterus-contracties kwamen, en het caput begon intedalen in de bekkenholte. Toen ik reeds hoop voedde, dat deze ééne gift voldoende zou zijn, en het caput tot vóór den bekkenuitgang kwam, namen de weeën weder in kracht af. Ik trachtte, zooals mij meermalen gelukt is, de geboorte te bevorderen door inbrengen van den vinger in het rectum, en, zoo achter de kin komende, het hoofd voortteduwen, doch ook deze manipulatie hielp mij niet.

Daarop gaf ik haar, onder voortdurend ausculteren, een tweede gelijke gift, waarop na 20 minuten het kind, een meisje, werd uitgedreven. De hartstoonen van het kind waren wel eenigzins zwakker geworden na de toediening; toch vertoonde het kind niet de geringste mate van asphyxie.

Met de verwijdering der placenta had ik eenige moeite; wel lag ze los in utero, doch het ostium had

zich zoo snel gecontraheerd, dat ik moest beginnen met het eerst langzaam te verwijden. Het kraambed verliep zonder eenig ongeval.

—

GEVAL IV.

Eén gift van 2,5 gram.

Na den 21ⁿ Januari 1878 reeds des morgens vroeg geroepen te zijn bij vrouw B., secundipara, een kleine krachtige vrouw, zonder bekkenvernaauwing, doch weder om de geringe ontsluiting vertrokken te zijn, werd ik 's avonds op nieuw bij haar ontboden, en vond nu een dilatatie van 4", het caput in 1^e schedel-
ligging in de bekkenholte, de vliezen zwak spannende bij iedere wee. Ik besloot vooreerst af te wachten. In plaats echter dat de weeën sterker werden, bemerkte ik te doen te krijgen met adynamia uteri.

Na vier uur toevens was behalve meerdere ontsluiting de toestand dezelfde. Ik brak daarop de vliezen, en toen ook hierop geen meerdere werking volgde, diende ik haar bovenstaande gift toe. Na 20 minuten ontstonden hierop eerst onregelmatige uteruscontracties, waarvan sommigen de vrucht voortdreven, anderen niets dan pijn gaven; daarna werden de weeën

al krachtiger, zóó zelfs dat er bijna geen relaxatie uteri was, en werd na 40 minuten een levend meisje geboren, dat niet de minste asphyctische verschijnselen vertoonde.

De hartstoonen van het kind waren vóór en ná de toediening dezelfde gebleven.

Bij ligte wrijvingen werd kort daarop de placenta uitgedreven. 't Verloop van het kraambed leverde niets bijzonders op; ook de dolores p. p. waren gering.

—

GEVAL V.

Een gift van 1,5 gram.

Den 1sten Februari 1878 werd ik geroepen bij vrouw v. d. W., secundipara, een tengere vrouw, eerst kortelings hersteld van een ernstige ziekte, croupeuse pneumonie.

Ofschoon bij haar debiliteit adynamia uteri mij niet vreemd zou zijn voorgekomen, vond ik echter krachtige weeën, bij volkomen dilatatie en gebroken vliezen, zoodat met een paar weeën het caput in 1ste schedelliging voor den bekkenuitgang stond.

Plotseling hielden echter de weeën op, en toen

zich na een half uur er nog geen voordeden gaf ik 1,5 gram pulvis secalis.

Grooter gift durfde ik bij een dergelijke patiente uit vrees voor anaemia cerebri niet aanwenden. Bijna tien minuten na toediening ontstonden er aanhoudende braakneigingen, misschien wel hieraan toe te schrijven.

Na een kwartier ontstonden er zwakke weeën, die langzamerhand toenemende, na een half uur zóó krachtig werden, dat een nog boven verwachting goed ontwikkelde jongen werd geboren. Op de harts-
toon van het kind had deze gift niet den minsten invloed. De placenta werd spoedig en gemakkelijk verwijderd. Verloop van het kraambed, behalve hevige dolores p. p., die een flinke gift laudanum noodig maakten, normaal.

GEVAL VI.

Eèn gift van 2 gram en één van 1,5 gram.

Vrouw de B., een krachtige primipara, ontbood mij den 8ⁿ April 'snachts. Bij mijn komst, die nog al met groot oponthoud was gepaard gegaan, er ging namelijk ruim drie uren mede heen, waren de weeën

die, volgens zeggen, zeer krachtig waren geweest, geheel weg.

Er was ruim 3" ontsluiting, het hoofd dat in de bekkenholte stond lag in 1^e schedelliging, het liquor was kort te voren afgeloopen. Toen ik na twee uren wachten onder sterke wrijvingen van den uterus en andere hulpmiddelen nog niets verder kwam, gaf ik haar 2 gram pulvis secalis, waarop ná 12 minuten de uterus zich duidelijk voelbaar contraheerde, en wel pijnen ontstonden, doch geen weeën, die op de uitdrijving van het kind werkten. Ook de dilatatie van het ostium was kleiner geworden, zoodat ik begon te vreezen voor strictuur. Ik gaf hierop eenige droppels laudanum en besloot af te wachten.

Onder zwakke weeën was 's middags drie uur eindelijk zooveel dilatatie gekomen, dat ik besloten was de tang aanteleggen; toch wilde ik eerst nog de secale beproeven.

Ik gaf toen 1,5 gram en reeds na 20 minuten ontstonden krachtige weeën, die na een ruim half uur een groot kind, een meisje uitdreven, dat spoedig flink begon te schreeuwen. Hier had ik de hartstouwen van het kind na de tweede gift duidelijk hooren zwakker worden, en waren de weeën niet zoo krachtig en werkzaam geweest, had ik stellig spoedig forcipaliter te werk gegaan. Misschien hebben echter de

langdurige partus, bij het vroeg afvloeijen van het vruchtwater, hieraan evenveel schuld als de secale. Hoewel ik snel de placenta trachte weg te nemen, veroorzaakte mij dit moeite door de sterke contractie van den uterus. Het kraambed verliep zoo ongestoord, dat ik geen bezoek bij haar in dien tijd behoefde te brengen.

—

GEVAL VII.

Eén gift van 1,5 gram één van twee gram.

Kort daarop den 17 April kwam mij een geval voor bij vrouw v. d. H., krachtige multipara, waarbij mij de secale in den steek liet. Ik was voor de tweede maal haar accoucheur; vroeger had zij na iederen partus steeds een belangrijke haemorrhagie gehad, waarom ik haar met goed gevolg de tinctura scalis had toegediend

In dit geval waren van den beginne af aan zeer zwakke dolores, zoodat het ontsluitingstijdperk ruim twee dagen duurde.

Ook hier had ik met 1e schedelliging te doen. 's Morgens 10 uur diende ik haar, terwijl ik bij voldoende dilatatie de vliezen had gebroken en het

hoofd in de bekkenholte stond, de eerste gift toe. Wel volgden hierop eenige onregelmatige uteruscontracties, en nam de pijn toe, doch van de gewenschte voortdrijving der vrucht was niets te bespeuren.

De hartstoonen van het kind bleven even duidelijk hoorbaar. Na een groot half uur gaf ik haar de tweede gift van 2 gram en ook deze had weinig succès.

In de bekkenholte, nagenoeg voor den bekkenuitgang, bleef het caput onbewegelijk staan zonder dat er eenige mechanische hinderpaal was. Ik was nu wel verplicht naar den tang te grijpen en extraheerde spoedig een flink meisje, dat van de toediening der secale niet den minsten hinder had gehad. De placenta liet zich gemakkelijk verwijderen, en behalve een weinig koorts op den derden dag verliep het kraambed ongestoord.

GEVAL VIII.

Één gift van 2 gram.

Den 16 September 1878 werd ik ontboden bij vrouw v. W., een zwakke multipara, die herhaaldelijk leed aan atonia uteri.

Dit was dan ook de reden geweest, dat zoolang gewacht was, dat ik bij mijn komst reeds volkomen ontsluiting, gebroken vliezen en het caput in 1e schedelliging voor den bekkenuitgang vond staan.

Zij deelde mij mede, dat zij van af den vorigen dag reeds pijnen had gevoeld, en dat nu een uur vóór mijn komst het water was afgeloopen. Na dien tijd waren de pijnen gedurende eenigen tijd heviger geweest, daarop weder zwakker geworden, en nu gedaald tot bijna volkomen weeënstillstand. Na een half uur wachten gaf ik haar genoemde gift pulvis secalis, en reeds na ruim 15 minuten was een niet groote jongen geboren.

Tijd, om verschil in hartstoonen bij het kind goed te observeren, had ik niet; doch het toonde bij de geboorte weinig hinder van de secale toediening gehad te hebben. Bijna onmiddelijk ná de geboorte van het kind volgde de placenta, die ik slechts uit de vagina had te verwijderen. Kraambed, behalve intermitterende koorts, die den 5^{en} dag ontstond, en door een paar giften chinine spoedig week, verder normaal. Ook de dolores p. p. waren gering.

GEVAL IX.

Twee giften van 1 gram.

Vrouw v. D., een anaemische multipara, riep den 2 December 1878 mijne hulp in bij hare bevalling. Bij haar vorigen partus had zij ook aan atonia uteri geleden, doch daar het toen een tweelingzwangerschap was, en daarbij het eerste kind een billigging had, (het tweede had later een dwarsligging) vond ik mij niet gerechtigd secale te geven en deed liever de extractie. Reeds den vorigen avond had ik haar bezocht, doch was om de geringe dilatatie weder huiswaarts gegaan. Ik had hier met een 1^e aangezichts-
ligging te doen.

Bij mijn komst 's morgens vond ik ruim 3" ontsluiting, de vliezen gebroken, matig sterke dolores. Hoewel langzaam ging alles eerst goed. Er kwam volkomen dilatatie, het hoofd daalde goed in de bekkenholte, de kin draaide naar voren, toen de dolores langzamerhand verminderden.

Ik schreef het eerst toe aan te groote afmatting door den langen duur der partus, en beproefde door sterke wrijvingen, het geven van excitantia enz. de weeën te versterken, en diende eindelijk, toen dit ook tot niets leidde, de secale toe. Na een eerste gift van 1 gram bespeurde ik na 20 minuten nog weinig

verandering, hierop gaf ik weder een gram en na 10 minuten kwamen er zulke flinke uterus-contracties, dat binnen het half uur een niet groote jongen werd uitgedreven.

Hier had ik nà de tweede gift de hartstoonen, die evenwel niet zeer duidelijk te hooren waren, zwakker hooren worden; het kind zag bleek, de spieren waren slap, maar toch schreeuwde het spoedig nà de geboorte. De placenta volgde gemakkelijk. Uitgezonderd sterke dolores p. p. verliep het kraambed goed.

GEVAL X.

Eén gift van 2 gram.

Den 11_n Februari 1879, 'smorgens vier uur, werd ik bij een middelmatig sterke multipara, vrouw L., ontboden. Dit was de derde maal, dat ik haar bijstond. De eerste maal had ik haar om atonia uteri forcipaal verlost, wjl ik toen geen secale bij mij had; de tweede maal, toen ik geen hartstoonen kon hooren, en er bovendien een stinkend liquor afliep, zich geen caput secedaneum vormde, en de vrouw sinds eenigen tijd geen leven had gevoeld, had ik haar 30 druppels tinct secalis gegeven, waarop de uitdrijving volgde van een kind, dat alle sporen droeg van reeds ge-

ruimen tijd dood te zijn geweest, ontvellingen enz.

Ditmaal was er bij mijn komst ruim 4" ontsluiting, het hoofd stond in 2^e schedelligging, en was reeds een weinig in de bekkenholte ingedaald.

De weeën waren echter zeer zwak. De harttoon van het kind waren duidelijk hoorbaar.

Ik moest mij eenigen tijd verwijderen, en keerde eerst te tien ure weder terug. Toen was het liquor weg, het caput stond in de bekkenholte, maar nog altijd waren er geen dolores ad partum.

Ik gaf daarop genoemde gift secale, en reeds na een half uur werd onder voortdurende, weinig tuschenpozing gevende contracties van den uterus een flinke jongen geboren. De harttoon van het kind waren wel min of meer zwakker geworden, doch zonder dat het bleek het kind gehinderd te hebben. De placenta volgde gemakkelijk; het kraambed een weinig koorts, die na den 4ⁿ dag ontstond en spoedig week, daargelaten, verliep normaal.

VI.

TOEDIENING VAN TINCTURA SECALIS CORN.

GEVAL I.

Twee giften van 40 druppels.

Den 25 Juli 1876 werd ik ontboden bij een krachtige multipara, vrouw v. Z., die vroeger, volgens haar mededeeling, meermalen aan weeënzwakte had geleden; daarom ook had zij mij niet vroeg doen halen, hoewel de pijnen reeds den vorigen dag waren begonnen. Ik vond bij voldoende dilatatie, gebroken vliezen, het hoofd in 1^e schedelliging in de bekkenholte, doch zeer zwakke weeën. Ik wachtte hier niet lang met de toediening van 40 dr. tinct. secalis, waarvan ik echter hoegenaamd geene werking bespeurde. De hartstoonen van het kind bleven even duidelijk hoorbaar. Na een half uur diende ik haar een tweede gelijke gift toe, waarop duidelijke, eerst zwakke, daarna sterkere contracties van den uterus volgden, die het hoofd tot vóór den bekkenuitgang

brachten, doch hier langzamerhand weder ophielden. Met het oog op het kind, waarvan ik de harttoon na deze laatste gift duidelijk hoorde zwakker worden, besloot ik de forceps aan te leggen, waarop ik spoedig een flinken jongen extraheerde, die goede teekenen van leven gaf.

Het verwijderen der placenta ging vrij gemakkelijk. Het kraambed verliep zonder stoornis.

GEVAL II.

Eén gift van 30, één van 40 druppels.

Vrouw v. d. B., anaemische multipara, riep den 30 October 1876 mijne hulp in.

Bij mijn komst vond ik nagenoeg volkomen dilatatie, de vliezen nog niet gebroken, bij iedere wee slechts slap spannende, het caput in 1e schedelliging in de bekkenholte. Eén gift van 30 druppels, nadat ik, na breking der vliezen, twee uren te vergeefs had gewacht op sterkere weeën, bracht wel eenige, doch geringe verbetering.

Na een half uur gaf ik toen een tweede van 40 druppels, waarop spoedig, reeds na ruim 10 minuten, de weeën krachtiger en aanhoudender werden, en na

een half uur de uitdrifving van het kind, een niet groote jongen volgde.

De harttoon van het kind waren vóór en ná de toediening van beide giften niet veranderd. De placenta liet zich gemakkelijk verwijderen.

Het kraambed verliep, behalve sterke dolores p. p. zeer normaal.

GEVAL III.

Eén gift van 40 druppels.

Den 25 Maart 1877 werd ik geroepen bij vrouw v. S., een anaemische primipara. Den vorigen dag had ik bij zeer geringe ontsluiting niet kunnen bepalen, wat het voorliggend deel was, te meer, daar ook de buikwand zeer gespannen was, wat natuurlijk lastig was voor het uitwendig onderzoek. Den volgenden morgen bemerkte ik, dat ik met een eerste aangezichtsligging te doen had; de dilatatie vorderde langzaam. Toen ik mij voor een paar uren verwijderd had, was in den tusschentijd het vruchtwater afge-loopen, en het hoofd een weinig ingedaald. De vrouw was echter door den langen duur zeer vermoeid, en de weeën werden al zwakker en zwakker. Ik besloot

nu niet langer te wachten, en gaf haar 40 dr. tinct. secalis, waarop reeds na een klein half uur zulke krachtige dolores ontstonden, dat kort daarop een niet groot meisje werd geboren.

De harttoon van het kind waren voor de toediening niet sterk, doch ik kon daarna geen verschil ontdekken.

De placenta volgde gemakkelijk.

Het kraambed verliep ongestoord.

GEVAL IV.

Eén gift van 50 druppels.

Den 10 September 1877 riep vrouw N., een krachtige secundipara, mijne hulp in. Nadat ik haar een paar malen had bezocht, was er langzamerhand voldoende dilatatie gekomen, zoodat ik er toe overging, om de vliezen te breken, denkende hierdoor de zóó zwakke weeën te verbeteren. Het hoofd stond in 1^e schedelliging in de bekkenholte.

Toen de weeën al zwakker en zwakker werden, en er zelfs weeënstilland dreigde te ontstaan, gaf ik haar 50 druppels Tinct. Secalis, waarop na 20 minuten de bijna opgehouden weeën zoo in intensiteit begonnen

toe te nemen, dat reeds na 40 minuten het kind, een flink meisje werd geboren. De harttoon van het kind waren nátoediening wel eenigsints zwakker geworden, doch bij de geboorte was er van asphyxie niets te bespeuren. De placenta volgde spoedig. Het kraambed, behalve zeer hevige dolores p. p., normaal.

—

GEVAL V.

Eén gift van 30 druppels.

Den 27ⁿ September 1877 riep vrouw D., een anaemische multipara, mijne hulp in.

Zij deelde mij mede, vroeger eveneens aan weeën-zwakte geleden te hebben; nu toch waren ook, bij voldoende ontsluiting en afgeloopen vruchtwater met het hoofd in 1e schedelliging diep in de bekkenholte, de weeën zoo zwak, dat van vooruitgang van het hoofd niets was te bespeuren.

Ik wachtte hier niet lang met de toediening van secale en gaf haar 30 druppels. Grooter gift durfde ik niet toedienen, om de vrij sterke anaemie van de patiente; deze gift bleek mij voldoende, om de weeën dien graad van intensiteit te doen bereiken, dat na verloop van een uur een klein meisje werd geboren.

De harttooncn waren voor de toediening niet sterk, doch veranderden daarna niet. Ten slotte had ik hier nog te kampen met adhaesie van de placenta, die ik echter na lospelling goed kon verwijderen, en de hierop volgende bloeding was zeer gering. Hevige dolores p. p. waren de eenige stoornis in het kraambcd.

—

GEVAL VI.

Eén gift van 30 druppels.

Toen ik den 1ⁿ Maart 1878 bij vrouw Z., een krachtige multipara, werd ontboden, en daar aankwam, was reeds één kind een uur te voren geboren. De vrouw dacht aan tweelingen en werkelijk was dat zoo. Echter waren er geen weeën. Het tweede kind had een 1e schedelliging, terwijl het liquor reeds weg was. Na een uur wachten, zonder dat zich iets, wat zelfs naar een wee geleek, voordeed, gaf ik haar 30 druppels tinct. secalis, waarop na 12 minuten flinke contracties van den uterus volgden, die in een paar weeën het kind, een meisje, uitdreven. De harttooncn van het kind waren vóór en na de toediening dezelfde gebleven. Beide placentae volgden gemakkelijk en het kraambcd verliiep goed.

GEVAL VII.

Eén gift van 50 druppels.

Den 13ⁿ juli 1878 werd ik 's middags geroepen bij vrouw H., krachtige primipara. Bij normaal bekken stond het caput in 1e schedelliging; de dolores waren tamelijk goed, doch er was eerst 3" dilatatie, zoodat ik weder vertrok, daar zij niet veraf woonde. Toen ik 'savonds negen uur weder werd geroepen, vond ik bijna volkomen dilatatie, doch nagenoeg weeën-stilstand. Ik brak hierop de vliezen en wachtte af. Ik had reeds een uur vertoefd, en nog niet ééne wee bespeurd, toen ik haar 50 druppels tinct. secalis gaf. Reeds na 20 minuten ontstonden er pijnen, die langzamerhand den vorm van weeën aannamen, en tot aanhoudende uterus-contracties overgingen, waardoor in den tijd van ruim een half uur na toediening een flink kind, een meisje, werd geboren. De harttoon van het kind waren niet veranderd. De placenta volgde spoedig en gemakkelijk.

Het kraambed verliep zeer goed.

—
GEVAL VIII.*Eén gift van 50 druppels.*

Den 8ⁿ Maart 1879 werd ik geroepen bij jufvr. B.,

voor de derde maal gravida. Het was de tweede maal dat ik haar bijstond. Bij haar tweede bevalling had ik verscheidene tumoren in den fundus uteri ontdekt, waarvan twee ter grootte van een kippenei, die een eigenaardige gedaante gaven aan de zwangere baarmoeder, wat dan ook de reden geweest was, dat, toen zij voor de eerste maal ergens in Zeeland gravida was, men meende er een ovariumcyste aanwezig was, waartegen vesicantia, tinct. jodii enz. aangewend waren. Angstig, vooral ook om den snellen groei van het gezwel, wendde zij zich tot Prof. Simon Thomas, die haar de blijde tijding mededeelde, dat zij spoedig moeder zou worden, wat ook reeds den volgenden dag gebeurde.

De tweede bevalling, waarbij een zeer groot kind werd geboren, verliep zeer gewoon. De derde maal echter waren er zeer zwakke dolores van den beginne af aan. Eindelijk was na lang sukkelen de baarmoedermond zoover verstreken, dat ik de vliezen kon breken. Het caput stond hoog in den bekkeningang in 1^e schedelligging. Nieuwe tumoren waren er niet te ontdekken; echter was een der twee grooten in omvang toegenomen. Daar deze aan de rechterzijde, de andere lag meer in het midden, van den fundus uteri lag, konden wellicht daardoor geen gelijkmatige uterus contracties ontstaan. Toen, na eenige uren wachtens,

eindelijk bijna totale weeënstilstand ontstond, gaf ik haar 50 druppels tinct. secalis, waarop na een half uur de uterus zich begon zamen te trekken, en onder al toenemende weeën een flink meisje werd geboren. De uterus contraheerde zich na de uitdrijving van het kind nog zoo krachtig, dat ik eenige moeite had om de placenta te verwijderen. Wat de harttoon van het kind betreft, hieraan had ik geen verandering kunnen bespeuren.

De harde tumoren, die duidelijk voelbaar, met breede basis, onregelmatig rond in het uterusweefsel lagen, hield ik voor interstitiële baarmoederfibroiden.

Het kraambed verliep ongestoord.

VII.

BESLUIT.

Na dezen uitslag mijner proefnemingen gezien te hebben zal het niet bevreemden, dat ik de meening van SCHRÖDER, dat het gebruik van secale tot uitdrijving van het kind nutteloos is, niet kan deelen, en geheel instem met SPIEGELBERG, dat secale een weeën-opwekkende en een nog grootere weeën-versterkende kracht bezit.

M. i hangt de al of niet gunstige werking van secale bij de baring in hoofdzaak af van den juisten tijd van aanwending en van de ligging der vrucht, daargelaten de vele gevallen, waarin het bepaald is tegenaangewezen. Wil men bij weeën-zwakte er een gunstig effect van zien, dan wende men het aan: bij nagenoeg ontsloten baarmoedermond, gebroken vliezen, terwijl het hoofd in normale schedel- of aangezichtsligging staat en bij moeder of kind, zoo het bij dit merkbaar mocht zijn, geen mechanische beletselen voor een natuurlijken partus aanwezig zijn. Dat men

voor ieder afzonderlijk geval hierbij rekening heeft te houden met verschillende bijkomende omstandigheden als voorafgegane of aanwezige ziekten, hyperaesthesie, krampweeën, abnormiteiten van de baarmoeder enz., spreekt van zelf. Vooral, en hierop kan niet genoeg gelet worden, dient de secale niet vroeger gegeven te worden, vóór er ten naastenbij volkomen dilatatie van het ostium uteri is.

Bij verscheidene verlossingen, ook de eerste maal bij die mijner echtgenoot, is het mij gebleken, dat secale gegeven bij onvoldoende dilatatie geen of zeer weinig nut doet, wanneer ze, zooals ik ze gegeven heb, in één gift van 30 druppels tinctuur, of één gram pulvis wordt toegediend. Nadeel voor moeder of kind heb ik echter van dergelijke giften nooit gezien. Daarentegen kan ik mij in dergelijk geval zeer goed voorstellen, dat bij grooter giften strictuur of tetanus uteri ontstaan kan, of de dood van het kind er het gevolg van kan zijn. Een duidelijk zwakker worden van de hartstoonen van het kind komt van tijd tot tijd en wel bijna constant bij groote giften secale voor; geeft men nu de secale, terwijl de vrucht nog geruime tijd in utero moet vertoeven en er geen voldoende dilatatie is, om in tijd van nood de forceps aan te leggen, dan kan het kind ligt afsterven; vooral wanneer de uterus contractie het sterkst is in

het onderste segment, zooals mij in Geval VI, bij toediening van Pulvis Secalis, is voorgekomen.

De talrijke slechte uitkomsten, vooral in vroeger jaren, van de toediening der secale, meestal slecht voor het kind, schrijf ik dan ook hoofdzakelijk toe aan het te vroeg geven van dit middel, buiten rekening latende die gevallen, waarin het aangewend is, waar het bepaald gecontraïndiceerd was, waartoe ik behalve de genoemde gevallen, vooral ook breng de voet- en billiggingen.

Wij hebben reeds gezien dat na toediening van secale een zwakker worden van de harttoon van het kind veelvuldig voorkomt en daar die liggingen op zich zelf reeds minder gunstig zijn voor het kind, wijl de navelstreng zoo ligt gedrukt wordt, hebben we bij zwakke weeën in de extractie een middel, dat de toediening van secale overbodig maakt. Hoewel ik het nimmer in dergelijk geval heb gegeven, zou men het misschien kunnen toedienen, kort vóór men tot de extractie overgaat of kan gaan, om de uitdrijving van het nakomend hoofd te bevorderen. Wanneer ik mijn proeven, waarin ik meestal geen melding maakte van de verhouding van de secale tot de pols der moeder, wijl die zoo varieerde, dat ik hieromtrent tot niets kon besluiten, verder naga, wat betreft de meerdere of mindere gunstige werking van het ééne

praeparaat boven het andere, kom ik tot de volgende conclusiën :

1°. Omtrent het *extractum secalis corn.*

1. dat injectie van het extract wel oneindig sneller en krachtiger werkt, dan de toediening er van per os, of de pulvis en de tinctuur, altijd voor zoover ik uit de weinige injecties mag concluderen, maar dat een duidelijk zwakker worden der harttoon van het kind steeds te hooren is, terwijl de kinderen meest anaemisch ter wereld kwamen, en de uterus contracties ook ná de geboorte te heftig waren, en een spasmus gaven, die het verwijderen der placenta zeer bezwaarlijk maakte, terwijl de dolores p. p. steeds vrij hevig waren, en verder de injectieplaats of pijnlijk is, of wat mij in andere gevallen, waarin ik de injectie van *extract. secalis* heb aangewend, meermalen is voorgekomen, onlangs nog bij een teleangiectasie en vroeger bij haemorrhagien en miltumoren, in abscesvorming overgaat

2. dat de toediening per os, voor zoover ik ook hier uit de weinige gegevens mag besluiten, in niet te groote giften zeer gunstig werkt bij zwakke weeën (Geval I en II), en noch voor de moeder noch voor het kind eenigen nadeeligen invloed heeft; dat het

zelfs bij volkomen weeënstilstand zeer gunstig werkt (Geval III), de gift echter niet te groot mag zijn, daar anders, zooals hier, het kind asphyctisch wordt, en wellicht ook grooter nadeel, dan de hier te hevige dolores p. p. voor de moeder kan ontstaan. Of in dit geval ook niet de langdurige partus veel tot de asphyxie heeft bijgedragen, kan ik natuurlijk niet beslissen; echter had, blijkens het zwakker worden der harttoon de secale, zoo niet geheele, dan toch groote schuld aan den toestand van het kind.

2°. Omtrent de pulvis secalis corn.

dat ze, ziekte-toestanden van de maag, waarin ik de secale nooit heb gegeven als stilzwijgende contra-indicatie aangenomen, wel minder snel, dikwerf echter even krachtig werkt als de injectie of de toediening van het extract per os;

dat ze echter soms zonder bekende redenen in den steek laat (Geval VII);

dat ze bij niet groote giften onschadelijk is voor het kind;

dat bij meerdere of grootere giften de harttoon wel zwakker werden (Geval III, VI, IX en X), doch in Geval III en X zonder den minsten hinder voor het kind, in Geval VI misschien daaraan was toe te

schrijven, dat ik de eerste gift te vroeg had gegeven, en in Geval IX de vrouw anaemisch was, het kind een aangezichtsligging had en bovendien zwak was

dat ze bij kleine giften eveneens onschadelijk is voor de moeder, in grootere of meerdere soms te sterke uterus contracties opwekt in het tijdperk der nageboorte (Geval III en VI), en in enkele gevallen (Geval II, V en VII) sterke dolores p. p. aanwezig waren.

3°. Omtrent de tinctura secalis corn.

Vreemd was het mij bij de verschillende schrijvers zoo weinig melding gemaakt te vinden van de tinctura secalis.

Busch vermeld er de werkzaamheid van, en stelt het op ééne lijn met het infusum en de pulvis en Wernich zegt er van: «Noch jetzt schwören manche Practiker auf die gute Leistungen der Tinctura Secalis,» terwijl Spiegelberg het volstrekt niet noemt.

Zij het dan ook, dat het watergehalte van de meer slappe spiritus, waarop de secale getrokken wordt gedurende geruimen tijd, hiervan de werkzame bestanddeelen oplost, ontegenzeggelijk heeft mij de tinctuur steeds groote en vele diensten bewezen. Veel gebruik heb ik van de tinctuur gemaakt, niet, omdat

zij beter werkte dan de pulvis, ik heb hierin, zooals ook uit de proeven blijkt, geen verschil kunnen ontdekken, maar omdat de pulvis zoo moeijelijk is goed te houden, terwijl bij praxis ten platte lande niet altijd versche pulvis gemakkelijk is te verkrijgen.

De werking der tinctuur was tegenover moeder en kind nagenoeg gelijk die der pulvis. Alleen verwekte de pulvis soms een gevoel van walging, wat ik bij de tinctuur en de gevallen, waarin ik het extract per os heb toegediend, niet heb gezien. Soms echter laat ze evenals de pulvis in den steek (Geval I).

De invloed op de harttoon van het kind was of gering (Geval I en IV) of nul. Behalve in Geval V, waar adhaesie was, en in Geval VIII volgden de placentae vrij gemakkelijk; steeds echter draag ik, na toediening van secale, zorg ze zoo spoedig mogelijk te verwijderen.

Wellicht zal het opvallen dat de tinctuur toch over het geheel een mildere werking heeft dan het extract of de pulvis, doch ik heb hier niet die groote doses gebruikt, die ik somtijds van het extract of de pulvis heb aangewend, en waar ik grooter gift toediehde, traden toch ook, zij het dan in mindere mate, dezelfde bezwaren voor moeder (Geval VIII) en kind (Geval I en IV) op.

Behalve bij besliste atonia uteri, gaf ik dikwerf, zoodra ik bespeurde, dat de dolores in het laatste tijdperk der geboorte eenigsints zwakker werden een gift van 30—40 druppels tinctura secalis, waarvan ik nimmer nadeelige werking heb bespeurd noch voor de moeder, noch voor het kind, en waaraan ik het zelfs meen te mogen toeschrijven, dat wij op een getal van \mp 400 verlossingen nog maar eenmaal een haemorrhagie p. p. is voorgekomen, en dit bij het eerste accouchement, dat ik zelfstandig verrichtte, waar het kind bij mijn komst reeds was geboren, en ik dus geen secale had kunnen geven; immers atonia uteri tijdens de baring is dikwerf de voorbode van haemorrhagie post partum.

Ook mijn schoonvader, de Heer van Dijk te Naaldwijk, gebruikt in zijn uitgebreide verloskundige practijk sints ruim drie jaren met veel succès de tinctura secalis, zonder ooit er eenig nadeel voor moeder of kind van te hebben gezien, en het heeft hem, volgens zeggen, menige tangverlossing uitgespaard.

Als eindresultaat geef ik van de verschillende praeparaten de voorkeur aan de inwendige toediening, hetzij van het extract, dat ik echter nog te weinig beproefd heb, om er geheel zeker van te zijn, hetzij van de tinctuur, wier werkingen gelijk staan aan die

van de pulvis, doch altijd gemakkelijk goed voorhanden te houden zijn, boven de injectie van het extract, die in haar aanwending vele bezwaren heeft voor de moeder, in haar werking voor moeder en kind beiden.

De indicaties voor de aanwending er van heb ik in het algemeen gesteld; de grootte der gift te bepalen is natuurlijk hoogst moeilijk, daar vooral hiermede individueel moet rekening gehouden worden.

Ga ik mijne proeven na, dan zou ik stellen bij een middelmatig sterke vrouw:

voor injectie 150 MG. Extract.

inwendig 300 MG. Extract.

2 Gram Pulvis.

50 Druppels Tinctuur.

en zoo herhaling noodig mocht zijn de volgende gift kleiner te nemen.

De secale, op deze manier aangewend, zal nimmer eenig nadeel aan moeder of kind veroorzaken, menige tangverlossing, zooals mij, die een betrekkelijk zeer klein aantal tangverlossingen, en dan nog meest bij bekkenvernaauwing of abnormale ligging van het kind verricht heb, is gebleken, onnoodig maken, en boven-

dien haemorrhagien in het uitdrijvingstijdperk der nageboorte voorkomen.

Daarbij ben ik het ten volle eens met Dr. Brunati «dat het beter is, dat, caeteris paribus, iedere verlossing door dynamische, dan door mechanische hulpmiddelen getermineerd wordt.

STELLINGEN.

I

Secale cornutum is een weeën-opwekkend en vooral weeën-versterkend middel.

II.

Zoodra bij typhus de temperatuur 40° bereikt, wende men koude baden aan.

III.

Bij ziekten der ademhalingswerktuigen is inhaleren de beste geneeswijze.

IV.

Bij croupouse pneumonie is de applicatie van koude omslagen te verkiezen boven cataplasmata.

V.

Nitras argenti is een der beste geneesmiddelen tegen chronische diarrhae bij kinderen.

VI.

De gunstige werking van Tinctura Encalypti bij febris intermittens is minstens twijfelachtig.

VII.

Bij Hydrocèle is punctie met opvolgende injectie van Tinctura Jodii de eenvoudigste, en meestal voldoende operatie.

VIII.

Huidtransplantatie bij chronische beenzweren verdient ruimere toepassing.

IX.

Bij blaaslijders moet steeds de locale behandeling op den voorgrond treden.

X.

De genezing van aneurysmata door ergotine-injecties pleit voor de meening van WERNICH, dat de werking van secale op de arteries een secundaire is.

XI.

Het menigvuldiger voorkomen van varicocèle aan de linkerzij vindt zijn verklaring in de anatomische gesteldheid der vena spermatica interna sinistra.

XII.

Bij bekkens, vernaauwd in de conjugata vera, moet de forceps zoo weinig mogelijk gebruikt worden.

XIII.

Bij schijndood van pasgeborenen is uitzuigen der trachea een eerste vereischte.

XIV.

Als de navelstreng zeer dik is, is het voorzichtig ook de vaten te onderbinden.

XV.

Men bezige niet meer de namen: Ophthalmia neonatorum, gonorrhoeica en aegyptiaca.

XVI.

Lijkverbranding is, met het oog op gerechtelijk geneeskundig onderzoek, af te keuren.

XVII.

Animale vaccine is te verkiezen boven humane.

XVIII.

Staatstoezigt op den verkoop van levensmiddelen is dringend noodzakelijk.

XIX.

Terecht zegt Hufeland:

Der Artz soll nicht Magister, sondern Minister Naturae sein.
